

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság:

Bánáti István
Bolvári Csaba
Knipl István
Wicker Erika

A kötet szerkesztője:

KNIPL ISTVÁN

Tördelés, tipográfia:

Knipl István

Nyomdai előkészítés:

Kis László

Borítóterv:

Wicker Erika, Zalatnai Pál, Takácsné Stalter Judit

ISBN 978-963-12-6821-8

Kiadja Császártöltés Község Önkormányzata
Felelős kiadó: Takácsné Stalter Judit polgármester

Borító:

Előlap: Ünnepi felvonulás a 20. század elején
Hátlap: Bajai utca a 20. század elején

CSÁSZÁRTÖLTÉS 2.

CSÁSZÁRTÖLTÉS 2.

CSÁSZÁRTÖLTÉS TÖRTÉNETE
1918 ÉS 1948 KÖZÖTT

Császártöltés
2016

TARTALOM

Köszöntő (<i>Takácsné Stalter Judit</i>)	7
Császártöltés község történeti adattára 1918 – 1948 (<i>Bolvári Csaba – Knipl István</i>)	9
Közéleti személyiségek császártöltésen 1918 – 1948 (<i>Bolvári Csaba</i>)	110
A Volksbund helyi csoportja és SS-toborzások Császártöltésen (<i>Knipl István</i>)	124
Kényszermunka, azaz a Málenkij robot (<i>Knipl István</i>)	142
Császártöltésiek oroszországi fogságban (<i>Bolvári Csaba</i>)	150
Kollektív bűnösség és büntetés (<i>Knipl István</i>)	163
A kitelepítésben érintett császártöltési lakosok (<i>Bolvári Csaba</i>)	176
Mozaikok	217
Községünkről írták – 1860-ban: Császártöltés Pest-Solt megye település-statisztikai leírásában (<i>Wicker Erika</i>)	218
Községünkről írták – 1864 – 1865-ben: Császártöltés Pesty Frigyes helynévtárában (<i>Wicker Erika</i>)	227
Községünkről írták – 1877-ben: Császártöltés Galgóczy Károly monográfiájában (<i>Wicker Erika</i>)	238
Községünkről írták – 1910-ben: Császártöltés „a Borovszky”-ban (<i>Wicker Erika</i>)	242
Községünkről írták – 1930-ban: Császártöltés Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye általános ismertetőjében és címtárában (<i>Wicker Erika</i>)	245
A vörös terror császártöltési származású áldozata (<i>Bolvári Csaba</i>)	251
Egy meg nem épült vasútvonal története (<i>Knipl István</i>)	256
Leventeegyesület császártöltésen (<i>Knipl István</i>)	259
Adalékok a tűzoltóság történetéhez (<i>Knipl István</i>)	262
A kötet szerzői	267
Képek	269
Jegyzet	289

Knipl István

ADALÉKOK A TŰZOLTÓSÁG TÖRTÉNETÉHEZ

Az 1904. évi nagy tűzvész után fontossá vált, hogy legyen Császártöltésen tűzoltóegylet. A községi iratokban már 1905-ben említést tettek az önkéntes tűzoltóságról, melyet anyagi támogatásban részesítettek a képviselők.²⁴¹ 1908-ban a járási főszolgabíró szorgalmazta a tűzoltószerkeszítését, valamint a tűzoltók kiképzését.²⁴² A tűzoltóság megalapításának személyi feltételei 1910-ben teljesültek, mikor Kemény Gusztáv lett a segédjegyző. Vezetésével 1911-ben megalakult a Császártöltési Önkéntes Tűzoltó Egyesület. Alapító tagjai voltak: Beke József csővezető, Epres Márton, Schaffer András, Frick Mátyás, Szauter István, Üveges György, Greksa Antal, Márin János, Faltum János, Zala Sándor, Angeli Antal, Knipl János, Wiedner János, Wiedner Simon, Fekete Antal, Farkas József, Kovács Gyula, Gébl Mihály, Kemény Gusztáv. Az I. világháború az egyesület működését ellehetetlenítette, végül a vármegyei alispán rendelete és a községi tűzrendészeti szabályrendelet alapján²⁴³ a tűzoltóság 1923-ban alakult újjá 10 taggal. A tűzoltószerkeszítésére ekkor Huber Andrással kötöttek megállapodást.²⁴⁴ Később újra 20 tagú lett.²⁴⁵ 1924-ben összeírták a köteles tűzoltóság 600 tagját, kijelölték a ténylegesen működő 30 főt.²⁴⁶ 1925-ben sikerült beszerezni a település első motoros fecskendőjét,²⁴⁷ amelyet az 1933. évi tűzoltásnál már használatba vettek.²⁴⁸ 1933-tól a tűzoltószerkeszítését Berger Tamás kovácmester, szertáros tartotta karban.²⁴⁹

Egy 1934 novemberében keletkezett nyilvántartási lap pontos képet ad a tűzoltóság állományáról, felszereltségéről. A tűzoltóság önkéntes alapon szerveződött, alakulási éve: 1922, az alispáni megerősítés éve: 1925. A működő tagok száma összesen 22 volt. Ebből tiszt: 4 fő, altiszt: 4 fő, tűzoltó: 14 fő. A parancsnoki tisztet Sámson Ferenc községi főjegyző töltötte be. Az alparancsnok Schaffer István, a szakaszparancsnok Klein Dávid, a szertáros Berger Tamás volt. A tűzoltók állandó éjjel-nappali készséget nem adtak, a tűzhöz történő kivonuláshoz az előfogat biztosítására alkalmasszerűen került sor. Az önkéntesek 1933-ban 14 gyakorlaton és 2 előadáson vettek részt. A tűzoltók biztosítva voltak. A szertár cserepes, téglapadlójú, egykapus épület volt ebben az időben. A faluban vízvezeték, tűzcsap, tűzoltásra alkalmas kút nem volt, a vízellátást a patak egy lejáróval és duzzasztóval biztosította. A tűzjelzés kürt- és harangszó által történt. Az alábbi felsorolás a tűzoltók rendelkezésére álló felszereléseket ismerteti. Egységes, mélymedencéjű kocsifecskendő 1 db, 120 mm hengerátmérővel; egységes, magas medencéjű

²⁴¹ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1905. 04. 12.

²⁴² MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1908. 02. 01.

²⁴³ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1923. 11. 22.

²⁴⁴ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1923. 04. 14.

²⁴⁵ BÁNÁTI Miklós 1969 165.

²⁴⁶ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1924. 08. 12.

²⁴⁷ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1925. 12. 01.

²⁴⁸ BÁNÁTI Miklós 1969 165.

²⁴⁹ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1933. 03. 21.

kocsifecskendő 1 db, 100 mm hengerátmérővel; targoncafecskendő 1 db, 60 mm; lajt 4 db 7-7 hl, fából; kihúzólétra 1 db, 2 részű, 9 m hosszú; háromrészű angol dugólétra 3 db, 5 m, 52 mm átmérőjű; egységes nyomótömlő 14 db, összesen 225 m; gyakorló egységes nyomótömlő 3 db, 35 m; szívótömlő 60 m/m belső átmérőjű, 4 db, összesen 8 m; takaróponyva 2 db, 20-20 m²; vasvilla 2 db, fejsze 1 db, vaslapát 2 db, vászonveder 4 db, fakalapács 1 db, olajozó 1 db, petróleumfáklya 4 db, kürt 1 db, kéthangú jelző 2 db, fémsíp 18 db, mászóöv baltával 6 db, szivattyúsov baltával 12 db, tömlőtartókötel 6 db, gázvédőálarc 2 db, gázvédőálarc-betét 2 db. A tűzoltók ruházatát 22 db nyári zubbony, 22 db nyári nadrág és 22 db sapka biztosította. Téli ruházatuk (téli zubbony, téli nadrág, téli kabát) nem volt. A felszerelésből hiányzott a szerkocsi, autólétra, vegyi oltószer, kézi tűzoltó készülék, mentőtömlő, mentőponyva, ugróponyva, csáklya, bádogveder, légzőkészülék továbbá a sisak.²⁵⁰

1937 decemberében újabb kimutatás készült a falu tűzoltóságáról. A tűzoltóság továbbra is önkéntes alapon működött. Létszáma 22 fő (tiszt: 4 fő, altiszt: 4 fő, tűzoltó: 12 fő). Hivatásos és kötelezett tűzoltó nem volt. A testület a működési naplóját nem vezette, de a tűznaplót, a parancsnoki ülések jegyzőkönyvét, az iktatót, a felvételi naplót és a törzskönyvet szabályosan vezették. A tűzoltókat továbbra is biztosították. A tiszta bevétel 56 P 50 fillér volt. A tűzrendészeti kiadások (kölségvetés) az alábbiak szerint alakultak: tűzoltó- és mentőszerek beszerzése 50 P, tűzoltók kiképzése 50 P, tűzoltók biztosítása 10 P, tűzoltó szövetségi tagsági díjakra 72 P, tűzoltóversenyre való kiküldetés költségeire 20 P, összesen 202 P. Anyagi támogatást a tűzoltóság a községtől nem kapott.

A jelentésben kifejtik, hogy a település fásítási kötelezettségének csak részben, nem kielégítően tett eleget, továbbá a kéményseprési munkálatok ellenőrzését ugyan folytatták, de nem kellő mértékben. A tűzrendészeti szabályrendeletet a község megalkotta. A jelentés kitért a szertárra is. Az épület mérete 5,30x6,20 m, építési anyaga tégl és vályog, padozata tégl volt. Őrszoba a szertárban nem volt, a kapuk nem az utcára nyíltak. Az épület rendeltetésének nem felelt meg. Ezek ellenére a felszerelések állapota és elhelyezése nagyrészt megfelelőnek bizonyult, de „*a szerek nem kellően gondozottak, a szertár piszkos, két lajt hasznavehetetlen*” volt.²⁵¹

A tűzoltóság állománya a következőképpen alakult:

tisztek	Epres József parancsnok, tanító
	Schaffer István alparancsnok
	Klein Dávid szakaszparancsnok, kereskedő
	Berger Tamás szertáros, kovács
altisztek	Schaffer Márton őrparancsnok, kőműves
	Heinrich József őrparancsnok, kőműves

²⁵⁰ MNL BKML) V.312. 4/1934.

²⁵¹ MNLBKML V.312. Nyilvántartási lap, a császártöltési tűzoltóságról 1937. 12. 02.

Pittenauer Menyhért kv.,
 Kőműves Vince kv., kőműves
 tűzoltók Hirmann István őrvezető, bognár
 Maglai Vince őrvezető, asztalos
 Schaffer Mátyás őrvezető, kovács
 Angeli Menyhért őrvezető, szabó
 Valter Tamás tűzoltó, kőműves
 Bergmann József tűzoltó, szobafestő
 Posta József tűzoltó, asztalos
 Freidinger Antal tűzoltó, bognár
 Áman Mátyás tűzoltó, bognár
 Angeli Mátyás tűzoltó, kőműves
 Bárth János tűzoltó, kőműves
 Komáromi Mátyás tűzoltó, cipész

A személyi állományról a jelentéstevő megállapította, hogy a létszám és a vezető rangja nem felelt meg az előírtaknak. Az egyenruha és a rangjelzés megfelelő, arcképes igazolvány azonban nem volt. A jelentéstevő szerint szükséges lett volna köteles tűzoltóság megszervezése és működtetése. A bemutatott gyakorlatok (rendgyakorlat, iskola- és gyorszerelések, támadási-, mentőgyakorlat) kifogástalanok voltak. Az elméleti és gyakorlati kiképzés megfelelőnek bizonyult. A tűzoltók az előző évben 22 gyakorlaton és 4 elméleti előadáson vettek részt. A felszerelés az alábbiak szerint alakult: kocsifecskendő, egységes, 1 db; kocsifecskendő, nem egységes, 1 db; kismotorfecske tartozékaival együtt, 1 db; targoncafecske 1 db, fa lajtok, 600 literes, 4 db; egységes nyomótömlő 130 m, egységes nyomótömlő, gyakorlati, 30 m; szívótömlő 8 m, kihúzó létra 1 db, angol dugólétra 1 db, vasvilla 4 db, fáklya vagy lámpás 4 db, fejsze 2 db, veder 20 db, ásó 2 db, kürt 2 db, takaróponyva, 20 m², 2 db; sugárcső 3 db, sugárosztó 1 db, mentőszekrény 1 db, balta tokkal és övvel 20 db, tömlőtartó kötéll 1 db, síp 20 db, vászonzubbony 20 db, vászonnadrág 20db, sapka 20 db.

Az ellenőrzés során tapasztalt hiányosságok megszüntetésére részletes javaslatot is tett az ellenőrzést végző hatósági személy (Horváth Gyula j.túizr. felügyelő). Szükségesnek tartotta egy új szertár építését, valamint a „község szabálytalan építése és a vízszerezés lehetősége miatt” a patak medrébe vízgyűjtő építését, új kutak létesítését. A szükséges felszerelésről az 180.000/1936 B. M. rendelet rendelkezett. Ez alapján be kellett szerezni a meglévő felszerelés mellé az alábbi eszközöket: kocsifecskendő, egységes, 1 db; kézi vegyi oltókészülék 1 db, kád 1 db, egységes nyomótömlő 370 m,

szívótömlő 4 m, angol dugólétra 1db, tömlő motola 1 db, csáklya 1 db, csákány 1 db, kalapács 3 db, sugárcső 2 db, sugárosztó 1 db, hordágy 1 db, sisak 20 db, mentőkötél 1 db, csőkötél 1 db, tömlőtartó kötel 2 db, posztózubbony 20 db, posztónadrág 20 db, rövid kabát 20 db, gázálarc, füstálarc 20 db, csővezetői köpeny 3 db, szolgálati jelvény ÖT. KT. jellel 20 db.²⁵²

A szertárt 1938-ban átalakították, felújították.²⁵³ 1939 májusában a lemondott Epres József tűzoltóparancsnok helyére kinevezték Palotai János segédjegyzőt.²⁵⁴ A tűzoltóság állománya a következőképpen alakult:

tisztek és altisztek	Palotai János parancsnok Schaffer István alparancsnok, kádár Walter Tamás őrparancsnok Heinrich József rajparancsnok, kőműves Pittenauer Menyhért rajparancsnok Berger Tamás szertáros, kovács Klein Dávid szakaszparancsnok, kereskedő Pittenauer Menyhért rajvezető, bognár
tűzoltók	Schaffer Márton tűzoltó, kőműves Kőműves Vince tűzoltó, kőműves Hirrmann István tűzoltó, bognár Komáromi Gáspár tűzoltó, cipész Maglai Vince tűzoltó, asztalos Schaffer Mátyás tűzoltó, kovács Angeli Menyhért tűzoltó, szabó Walter Tamás tűzoltó, kőműves Bergmann József tűzoltó, szobafestő Pósta József tűzoltó, asztalos Freidinger Antal tűzoltó, bognár Angeli Mátyás tűzoltó, kőműves Bárth János tűzoltó, kőműves ²⁵⁵

²⁵² MNLBKML V.312. Nyilvántartási lap, a császártöltési tűzoltóságról 1937. 12. 02.

²⁵³ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1937. 12. 31.

²⁵⁴ MNLBKML V.312. 713/1939.

²⁵⁵ MNLBKML V.312. 136/1939.

1940 őszen veszélybe került az önkéntes tűzoltóság létezése. Az iratok tanúsága szerint a parancsnoki poszt hosszabb ideje nem volt betöltve, továbbá a szervezet semmi érdemi tevékenységet nem folytatott. Amennyiben a község lakosai közül nem sikerült volna új parancsnokot választani, felmerült az Önkéntes Testület feloszlata és a Kötelező Tűzoltóság felállítása. Az év végén a tűzoltóság parancsnokának Epres Józsefet nevezték ki.²⁵⁶ 1942-ben a képviselők megszavazták egy új tűzoltó fecskendő beszerzését.²⁵⁷

A II. világháború az egyesületet megviselte, 1943-ban befejezte működését. 1944-ben újjáalakult, de újra megszűnt 1945-ben.²⁵⁸

1946 nyarán leltárt készítettek az önkéntes tűzoltóság felszereléséről. A leltár készítői megállapították, hogy a felszerelés a háború, illetve az orosz megszállás alatt kárt nem szenvedett. A leltárba felvett szereknél tapasztalt hiány már korábban is megvolt, pótlását a háborús események akadályozták meg.²⁵⁹

IRODALOM

BÁNÁTI Miklós

1969 Huszonkét évtized az új hazában (Császártöltés 1744 – 1964)
Kecskemét (1969.)

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára

MNLBKML V.312. Császártöltés nagyközség iratai 1893 – 1949.

MNLBKML V.312. Császártöltés község önkormányzatának
közgyűlési jegyzőkönyvei 1-6. kötet. 1918-1946

²⁵⁶ MNLBKML V.312. 141/1940.

²⁵⁷ MNLBKML V.312. Közgyűlési jegyzőkönyv 1942. 04. 01.

²⁵⁸ BÁNÁTI Miklós 1969 166.

²⁵⁹ MNLBKML V.312. 801/1946.